

زمینه‌گرایی و معماری

بررسی رویکردهای اجتماعی - فرهنگی در معماری معاصر ایران و غرب

صبا حسینی نسب

سرشناسه: حسینی نسب، صبا، ۱۳۶۸.
عنوان و نام پدیدآور: زمینه‌گرایی و معماری: بررسی رویکردهای اجتماعی- فرهنگی در معماری معاصر ایران و غرب/ صبا حسینی نسب.

مشخصات نشر: تهران: دارالفنون، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۷۲-۷۱-۸۱۷۱-۶۰۰-۹۷۸-۱۷۲۰۰۰ ریال.

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: معماری

موضوع: Architectu

موضوع: طراحی -- ترکیب، تناسب و غیره

موضوع: Architectural design-- Composition, proportion, etc

موضوع: معماران -- دیدگاه -- درباره شهرسازی

موضوع: Architects -- Views on the city planning

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷: ۵۸/ج۵۰/ ۲۵۰/ ۲۱۸

رده‌بندی دیویی: ۷۲۰/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۱۸۰۰۲

انتشارات دارالفنون

نام کتاب: زمینه‌گرایی و معماری (بررسی رویکردهای اجتماعی- فرهنگی در معماری معاصر ایران و غرب)

مؤلف: صبا حسینی نسب

ناشر: دارالفنون

مدیر هنری: فرزانه دلبری

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول

شابک: ۷۲-۷۱-۸۱۷۱-۶۰۰-۹۷۸

نوبت چاپ: اول - تیر ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۲۰۰ تومان

* حق چاپ این اثر، برای مؤلف محفوظ است *

* دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، انتشارات دارالفنون *

www.DFNashr.ir

فهرست مطالب

فصل اول: از اندیشه تا عمل

۱	۱-۱: تعریف زمینه‌گرایی
۳	۲-۱: نظریات راجر ترانسیک
۶	۳-۱: نظریات نوربرگ شولتز
۱۰	۴-۱: آموس آپاپوریت
۲۷	۵-۱: نظریات سامون با
۲۸	۶-۱: نوین تولایی
۲۹	تعریف مفاهیم
۳۳	تعریف روابط فرهنگی
۳۴	تعریف روابط اجتماعی
۳۷	۸-۱: معماران زمینه‌گرا
۳۷	۸-۱-۱: حسن فتحی
۴۰	۸-۱-۲: نادر خلیلی
۴۵	۸-۱-۳: راسم بدران
۴۹	۸-۱-۴: نادر اردلان
۵۷	۸-۱-۵: کامران دیبا
۵۹	۸-۱-۶: هوشنگ سیحون
۶۲	۸-۱-۷: تادائو آندو
۶۴	۸-۱-۸: تویو ایتو
۶۹	۸-۱-۹: رنزو پیانو
۷۵	۸-۱-۱۰: نورمن فاستر

فصل دوم: فرهنگ و معماری

۷۹	۱-۲: تعریف انسان
۸۰	۲-۲: تعریف فرهنگ

۸۴	۳-۲: اجزای فرهنگ
۸۵	۴-۲: هنر و فرهنگ
۸۶	۵-۲: انسان، فرهنگ و معماری
۸۷	معماری
۸۸	خانه‌سازی
۹۱	شهرسازی
۹۳	۶-۲: هنر پست مدرن
۹۶	معماری پست مدرن

فصل سوم: زمینه به مثابه فرهنگ و اجتماع

۹۹	۱-۳: معنای زمینه‌گرایی
۱۰۰	۲-۳: زمینه‌گرایی در معماری
۱۰۱	۳-۳: چرایی ظاهر و زمین در معماری
۱۰۳	۴-۳: شیوه نوین دیدن
۱۰۴	۵-۳: رشته‌ای مستحکم برای طراحی زمینه‌گرا
۱۰۵	۶-۳: پست مدرنیسم و تطبیق تاریخی و قدیم
۱۰۷	۷-۳: هدف معماری زمینه‌گرا
۱۰۹	۸-۳: مقیاس زمینه‌گرایی
۱۰۹	۹-۳: زمینه‌گرایی کالبدی
۱۱۲	۱۰-۳: زمینه‌گرایی تاریخی
۱۱۲	سنت‌گرایی
۱۱۳	نو - سنت‌گرایی
۱۱۵	۱۱-۳: زمینه‌گرایی اقلیمی
۱۱۶	۱۲-۳: زمینه‌گرایی انسان‌گرا
۱۱۶	۱۳-۳: زمینه‌گرایی اجتماعی - فرهنگی
۱۱۶	معنی‌شناسی
۱۱۹	۱۴-۳: نقش زمینه‌گرایی در مکان‌مهندسی فضا
۱۱۹	۱۵-۳: زمینه‌گرایی و ابعاد توسعه پایدار
۱۲۰	عرضه‌های توسعه پایدار
۱۲۰	۱۶-۳: زمینه‌گرایی و معماری پایدار
۱۲۱	۱۷-۳: بی‌توجهی طراحان به ابعاد فرهنگی زمینه‌گرایی
۱۲۲	۱۸-۳: جمع‌بندی افکار راپاپورت

- ۱-۴: مجموعه مسکونی روکو، ژاپن، ۱۹۸۱، تادائو آندو..... ۱۲۹
- ۲-۴: شهر جدید شوشتر، ایران ۱۹۷۰، کامران دیا..... ۱۳۲
- ۳-۴: سالن اجلاس سران تهران..... ۱۳۶
- ۴-۴: موزه هنرهای اسلامی در دوحه، قطر، ۱۹۹۷، راسم بدران..... ۱۴۰
- ۵-۴: توسعه مرکز شهر ریاض، عربستان ۱۹۹۵، راسم بدران..... ۱۴۴
- ۴-۴: خوابگاه دانشجویی، توکیو، ژاپن، ۱۹۹۳، آرکوم..... ۱۴۷
- ۴-۷: فرودگاه برای هواپیماهای بی سرنشین، آفریقا، رواندا..... ۱۴۹
- ۴-۸: تجزیه و تحلیل..... ۱۵۲
- ۴-۹: نتیجه گیری..... ۱۵۴
- منابع و ماخذ..... ۱۵۷

معماری و شهرسازی معاصر ایران هم اکنون در مسیری قدم برمی‌دارد که به دنبال گسیختن از تعلقات گذشته و پیوستن به موج خروشان تغییر و نو شدن است. نو شدن و طرحی نو در انداختن همواره منجر به پدید آمدن مفاهیم دوگانه در باورهای جاری در جامعه شده است و معماری نیز از این دوگانگی به دور نمانده است. تغییر در معماری و شهرسازی کشوری همانند ایران می‌تواند معنایی متفاوت از غرب داشته باشد. وجود میراث عظیم فرهنگی و هنری به همراه آداب و رسوم و شیوه‌ی زندگی اجتماعی منحصر به فرد در ایران، داشته‌هایی است که نه فقط پیکره‌ی جامعه‌ی ایرانی را می‌سازد بلکه می‌بایست بعنوان اصلی مهم در سمت و سو دادن به تغییرات ناگزیر قرار گیرد. معماری و شهرسازی زمینه‌گرا بعنوان یکی از شیوه‌های برخورد با بستر طراحی، رسته راه‌گشای معماران در کشورهای دارای پیشینه‌ی تاریخی و فرهنگی باشد. آنچه که این نوشته به دنبال رسیدن به آن است جلب توجه معماران و شهرسازان به ابعاد فرهنگی و اجتماعی زمینه در ایران است. از گذشته تا شون این‌چنین که به جامعه‌ی ایرانی روحی تازه دمیده فعالیت‌های اجتماعی بر خواسته از افکار بزرگان و ارزش‌های آن سرزمین بوده است، از قدرت و قوت فرهنگ ایرانی همین بس که با ورود اقوام مختلف به ایران، در توری پذیرش اسلام و چه در حمله‌ی مغول توانسته حیات خود را با بازتعریف اصول فکری نوین بر اساس و رهنمای مردمی ادامه دهد. فضاهای جمعی و کالبد‌های معماری نیز از همین جریان تأثیرپذیر بوده‌اند. زمانی که اولین خطبه‌ی نماز برای مسلمانان برگزار شده، مساجد سربرافراشته‌اند و شاهکارهای معماری اسلامی پدیدار شده‌اند. زمانی که عرفان به اوج محبوبیت خود دست یافته خانقاه‌ها در گوشه و کنار ایران ساخته شده و پناه رهنمای مسلمانان بوده‌اند. با این اوصاف برتری فعالیت اجتماعی و جنبش‌های فرهنگی بر ساخت کالبد معماری مبرهن است، چرا که بازار بدون خریدار بی‌غول‌های می‌گردد بدون زندگی انسانی و فعالیت شهری.

زمینه‌گرایی فرهنگی و اجتماعی الویت طراحی را بر ایجاد بستر مناسب برای تعریف فعالیت‌های اجتماعی قرار می‌دهد و پایه‌های فکری خود را از فرهنگ و پیشینه‌ی مردم می‌گیرد. به این‌طور که راباپورت در کتاب منشأ فرهنگی مجتمع‌های زیستی اشاره می‌کند: «محیط‌های به ظاهر بی‌نظم و گسسته به طور اتفاقی به وجود نیامده، بلکه معمولاً خود بیانگر ساختی مشخص براساس طرح و نظم اجتماعی خاصی می‌باشند». می‌توان بر اهمیت ابعاد اجتماعی و فرهنگی زمینه معماری بیشتر تأکید نمود بالاخص که تصانیل این مهم در معماری و شهرسازی ایران اسلامی بیش از پیش احساس می‌شود.

نوشته‌ی پیش رو با مراجعه به پیشینه‌ی جنبش‌های فکری انسان‌گرا در معماری و شهرسازی به بررسی نظریات متفکران غربی و ایرانی معاصر پرداخته و با معرفی معماران زمینه‌گرا و علاقه‌مند به بوم سعی در شفاف کردن نمودهای کاربردی زمینه‌گرایی در معماری و شهرسازی داشته است. در ادامه با تدقیق نمودن ریشه‌های زمینه‌گرایی فرهنگی و اجتماعی به مطالعه‌ی مبانی نظری این عرصه پرداخته و نگرش‌های مختلف به این موضوع بررسی شده‌اند. در فصل بعدی چارچوبی برای ارتباط معماری و فرهنگ طرح شده که بر اساس آن ۷ نمونه موردی از طرح‌ها و پروژه‌های معماری و شهرسازی زمینه‌گرا مورد نقد و بررسی قرار

گرفته‌اند. در پایان با استفاده از اطلاعات بدست آمده به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نوشتار پیش رو اشاره شده است. تحقیق انجام گرفته در قالب مطالعات کیفی واقع شده و شیوه‌ی مطالعه از نوع تحلیلی-توصیفی بوده است. اطلاعات به کار رفته در این نوشتار از طریق مطالعات کتابخانه‌ای بوده و تصاویر و نمودارها به جز مواردی که نویسنده امکان تهیه‌ی حضوری آن‌ها را داشته است، از طریق مراجعه به کتاب‌ها و یا پایگاه‌های الکترونیکی متعلق به معمار طرح و با ذکر منبع تهیه شده‌اند.

امید است این مطالعه هر چند اندک مورد اقبال و مراجعه‌ی پژوهشگران علاقه‌مند به عرصه‌ی معماری و شهرسازی بوم‌گرا قرار گرفته و به ایجاد فرصت‌هایی برای مطالعات تکمیلی در این عرصه بپردازد. در این مجال، قدردانی از دکتر پویان اchiایی به عنوان جامعه‌شناس برجسته در عرصه‌ی مطالعات مسائل اجتماعی ایران و دکتر پیمان صالح‌زاده به دلیل همکاری در عرصه‌ی بهداشت اجتماعی ضروری می‌باشد.

صبا حسینی نسب

بهار ۱۳۹۷